

Úcta Habsburků k sv. Janu Nepomuckému

První Habsburk na českém trůně, nastoupivší roku 1526, Ferdinand I. (zemřel roku 1564), český a uherský král a posléze i římský císař (1538), uctíval Jana Nepomuckého dvě stě let před jeho svatořečením pokleknutím u jeho hrobu. Za jeho vlády kronikář – kněz Václav Hájek z Libočan – napsal svoji Kroniku českou (vyšla 1541), v níž – kromě jiných omylů – nabídl čtenářům dva Jany z Pomuka (zpovědníka utopeného roku 1383 a generálního vikáře umučeného roku 1393). Svoji kroniku psal Hájek jako farář na Tetíně, kde byl farním kostelem původně románský kostel sv. Michaela Archanděla, v roce 1836 vysvěcený jako kostel sv. Jana Nepomuckého. Ferdinand Tyrolský (1529–1595), císařův syn, jenž císaře Ferdinanda I. v Čechách zastupoval, byl v úzkém přátelství spojen s majitelem panství Zelená Hora, Ladislavem ze Šternberka (zemřel 1566), který je pohřben v nepomuckém kostele sv. Jakuba (v presbytáři po levé straně má krásný mramorový náhrobek). Je známo, že v Tyrolsku byla úcta k SJN velmi rozšířená. I císař Rudolf II. (zemřel roku 1612) uctíval určitě Jana Nepomuckého – uvádí se, že u jeho hrobu nechal zapálit šest svící (kolem tehdejšího náhrobku stálo šest postav Ctností nesoucích baldachýn s korunou a s Janovou sochou na vrcholu). Před bitvou na Bílé hoře, v noci ze 7. na 8. listopadu 1620, se prý v katedrále sv. Víta objevil spolu se sv. Vítem, sv. Zikmundem, sv. Vojtěchem a Karlem IV. také Jan Nepomucký. Bylo to vykládáno tak, že světci dali najevo, že stojí na císařské, tedy habsburské straně, na straně katolíků. Roku 1621 dal císař Ferdinand II. Habsburský (vnuk Ferdinanda I., žil v letech 1578–1637) znovu vystavit v chrámu sv. Víta náhrobek Jana z Pomuku, zničený při pustošení protestanty roku 1619, kteří chtěli chrám proměnit v kalvínskou modlitebnu.

Císař, vychovaný jezuity a prosazující tvrdě katolicismus, dal svoje státy pod Janovu ochranu, neboť jej považoval za svatého muže, i když zatím tehdy mezi svaté oficiálně nepatřil. Dokládala to i malba z roku 1631 (sňata při dostavbě katedrály v roce 1929) na vnitřní straně prozatímní západní zdi svatovítského chrámu, jež znázorňovala Ferdinanda II. s rodinou adorujícího české světce – mezi nimi byl opět znázorněn Jan Nepomucký – sto let před svým svatořečením! Nejmladší syn Ferdinanda II. Habsburského, arcivévoda rakouský Leopold Vilém (1614–1662), bratr císaře Ferdinanda III., velmistr řádu německých rytířů, založil při hrobu Jana Nepomuckého nejstarší lampu. Synem císaře Ferdinanda III. byl císař Leopold I., velký ctitel světce, za něhož započaly první pokusy o proces kanonizace. Dcera císaře, Marie Anna, provdaná za portugalského krále Jana V., se zasloužila o šíření kultu rovněž do Jižní Ameriky. Sama před dalekou cestou na západ Evropy podnikla výpravu do katedrály sv. Víta v Praze, aby se pomodlila u Janova hrobu. Blahořečení a svatořečení Jana Nepomuckého se událo za vlády císaře Karla VI. (1711–1740), otce Marie Terezie.

Úcta k SJN se za jeho panování rozšířila vůbec nejvíc. Dne 4. července 1721, tedy v roce Janova blahořečení, bylo jeho tělo přeneseno do rakve nad zemí. Až do doby panování císaře Josefa II. (zemřel roku 1790) se sloužily mše svaté v podzemní kapliče. Od roku 1736 se začal budovat nový, stříbrný náhrobek nepomuckého světce ve svatovítské katedrále. Dokončen byl až za vlády Marie Terezie. Manželka Karla VI., Alžběta, intervenovala osobně u papeže za Johánkovo svatořečení. A 6. března 1720 mu napsala dopis, který končil takto: „Svatý Otče, odvahu: užijte moc Vám danou; připomeňte si nebezpečí, jež ohrožují duši, utěšte prosící, upevněte víru věřících, odstraňte pochybnosti těch, kteří jsou až dosud skeptičtí, udělte Božímu příteli, který je také náš prostředník u Něho, všeobecnou úctu. Ať pro nás toto světlo svítí...“

Dne 12. května 1743 byla v Praze korunována na českou královnu Marie Terezie, jediná vládnoucí žena na českém trůnu. Při cestě na korunovaci se zastavila ve Staré Boleslavi a poklonila se Palladiu země české; při korunovaci v chrámu sv. Víta visel v kněžišti uprostřed pod baldachýnem mezi obrazem sv. Mauricia a sv. Jeronýma obraz sv. Jana Nepomuckého! Po korunovaci se Marie Terezie zdržela v Praze více než měsíc a zúčastnila se i slavností k uctění SJN. Císařovna rozkázala 21. listopadu 1771 slavit svátek sv. Jana Nepomuckého jako zasvěcený (byl pak v roce 1863 povýšen na svátek I. třídy s oktávem, a to papežem Piem IX.). V témže roce byl dobudován hrob sv. Jana do podoby, kterou známe dnes – baldachýn z roku 1771 byl však v roce 1829 vyměněn za jiný. O sv. Janu Nepomuckém se mluvilo jako o „hvězdě Čech, slunci Německa, naději pro Rakousko a blahu pro císařství“!

Dne 1. prosince 1822 byl slavnostně korunován prvním brazilským císařem Petr I. (Pedro I.). V té době nastala druhá vlna příchodu kulturních či duchovních představitelů z Evropy, neboť si Petr I. vzal princeznu Marii Leopoldinu, dceru Františka I. Habsburského. Ta poprvé přijela do Brazílie v roce 1817, kde žila až do své smrti v roce 1826. Jako první brazilská císařovna pomáhala rovněž v Brazílii rozvíjet vliv střední Evropy včetně kultu sv. Jana Nepomuckého.

Z kroniky nepomucké fary:

„Roku 1833 dne 1. srpna Jeho císařské a královské Veličenstvo Císař František I. za doprovodu císařovny Karoliny Augusty, kostel Sv. Jana Nepomuckého navštívil. Po modlitbě si chrámovou architekturu prohlédli, načež císař pronesl tato slova: „Vždy krásný kostel“. Císařovna dvakrát zopakovala: „Tak to je tedy to místo, kde se Sv. Jan narodil.“ Portál kostela byl ozdoben květinami a nesl iniciály císařského páru F a C. Jedno oko nezůstalo dojetím suché a jedno srdce nepohnuté.“

Celý habsburský rod, pro nějž byl katolicismus jedním z hlavních znaků politické moci, ctil sv. Jana Nepomuckého. Sv. Jan Nepomucký byl nejen patronem jejich domu, ale především se Habsburkové osobně zasloužili o Janovo blahořečení a svatořečení, měli ho ve velké úctě a často navštěvovali jeho hrob či rodiště. V roce 2022 jsme si připomněli 100. výročí úmrtí posledního českého krále, blahoslaveného Karla I. Habsburského. Naším záměrem bylo prokázat vděčnost rodu Habsburků za zájem, jež věnoval našemu světcí.

Idea relikviáře

Relikviář, uchovávající ostatky svatých, měl vždy devoční význam. Lidé věřili, že v sobě ukrývá posvátnou sílu. Dotýkali se ho a to jim přinášelo ve spojení s modlitbou zvláštní požehnání spojené někdy se zázraky. V katolických kostelech, kde se relikviáře hojně vyskytují, je jich nejvíce ve tvaru menší monstrance. Jsou v nich uchovávány drobné ostatky světců (kůstky), někdy i části oděvu. Mnohdy jsou relikviáře pevnou součástí retabula oltáře.

Podstavec relikviáře (provedený z bronzu) a horní část (provedená z barevného skla) odkazuje na dobu, v níž žil bl. Karel I. - hlavním znakem avantgardního výtvarného umění byl tehdy především kubismus a modernismus. Horní část relikviáře provedená z barevného skla je koncipována pro uložení ostatku na střed. Dvě bronzové propletené ratolesti - olivová, která je symbolem míru, a lipová, jež vyjadřuje vztah Karla I. k Čechám, jsou modernisticky pojaté a obě směřují přímo k jeho ostatku - relikvii. Červená barva skla připomíná krev obětí 1. světové války, modrá barva je symbolem míru. Ideu relikviáře zpracoval a relikviář zhotovil: Václav Česák – sochař.

PLZEŇSKÝ KRAJ
www.turisturaj.cz

Autoři expozice:

Štěpánka Kodýdková, ředitelka Svatojánského muzea Nepomuk, Pavel Motejzík, DiS., místostarosta města Nepomuk,
Mgr. Marie Bílková, Bc. Lukáš Mácha.

Expozice vznikla za podpory:

Modlitební ligy císaře Karla I. Za mír mezi národy, Řádu sv. Jiří, evropského řádu Domu Habsbursko-Lotrinského Dr. Milana Nováka,
komandéra papežského Řádu sv. Řehoře Velikého, osobního pobočníka JCKV Karla Habsburského, arcivévody Rakouského.